

LA CANÇÓ TRADICIONAL INFANTIL:
EL FENOMEN DANI MIQUEL, ALGUNS PRECEDENTS I COETANIS

Francesca Cano i Server²⁷
IES Rodolfo Llopis, Callosa d'en Sarrià

Patilles tòrtiques,
dum peluquèstricum,
som de l'airú.
Som de la pelitrúmpeli,
pelicutxim catarrim
catarrim catxim.

AL TALL, Som de la pelitrúmpeli

Bon dia amics i amigues, benvinguts a viatjar. Amb les males plenes anem a començar». No podríem trobar millor inici per parlar del nostre personatge que la lletra de la cançó amb què comença bona part dels seus concerts. Perquè, per a Dani Miquel, la vida és una festa. Eixa idea, eixa emoció, és la que tracta de transmetre i encomanar en cadascun dels seus recitals. I és que aquest mag de les cançons ens ha retornat a l'imaginari infantil actual aquelles melodies i lletres que formaren part tradicionalment d'un altre temps. Fa uns quants anys que ens presenta totes aquelles cançons que havíem sentit als iaïos i iaies, amb un aire nou. Però el seu treball, per més que siga innovador i renovat, compta amb precedents que van anar obrint camins des dels anys de l'anomenada Transició. Seria injust —i incorreríem en l'error d'ignorar una part molt important d'informació— no esmentar alguns d'aquells referents.

Tanmateix, i per sort, Dani Miquel no és l'únic que ocupa en l'actualitat els escenaris dedicats als més menuts, tot i que potser sí el principal. Tractarem de fer-ne esment, ni que siga, d'alguns d'aquells que comparteixen intencions i públic amb ell: Trobadorets, Ramonets, Marcel el Marcià, la POP, el grup Llum i uns altres projectes conjunts. I retrem el nostre

²⁷ Agraïments: a Vicent Vidal, Joan Borja, Vicent Torrent i Ali Castelló, fonts de saviesa popular sempre disposats i disponibles per a compartir-la. Als meus, els qui m'han ensenyat a escoltar i m'han escoltat tant.

homenatge a aquells projectes engegats en el passat com els de Paco Muñoz, Toni Mestre, Carraixet o Al Tall; treballs que van fer possible que els pares que hui acompanyem els nostres fills als concerts de Dani Miquel tornem a cantar les cançons perdudes dels iaïos.

1. DE LA DOBLE PLATINA A L'MP3: ENS HA COSTAT DÉU I AJUDA ARRIBAR FINS ACÍ

1.1 AI RAMON, COM ESTAVA EL MÓN

Començaven els anys 80 i, amb una democràcia encara en bolquers, els mitjans de comunicació buscaven un nou llenguatge per dirigir-se als xiquets. La televisió, amb un únic canal estatal en castellà, tot i existia l'UHF des del 1966 amb horari restringit, proposava a la fi, de la mà d'innovadors productors, nous formats i missatges infantils que s'adeïen d'allò més amb l'anomenada *Movida*. Dins d'aquest context apareixen personatges com Lolo Rico, creadora de la mítica *Bola de cristal*, a qui segurament la majoria d'infants de l'època no vam acabar d'entendre fins ben passats els anys.

Des d'aquest punt de vista es marcaren uns objectius inimaginables pels creadors infantils que els precediren (RICO: 1994). Els productes infantils deixaren de ser productes de segona categoria i passaren a tindre altes exigències estètiques; tractaren els més menuts amb la sinceritat i amb la seriositat que requereix educar des de qualsevol mitjà: ensenyar i fixar l'atenció en fets i personatges concrets, facilitar coneixements, donar informació sobre altres llocs del món i altres grups socials, estimular l'interès intel·lectual, despertar emocions, educar per a la convivència i el respecte, canviar actituds violentes, donar una imatge positiva de la vida, despertar la imaginació, aportar un llenguatge complet o elevar el nivell educatiu. Segons Rico, «pretenien ensenyar a ser crítics». Eren programes per a totes les edats, amb influència i implicació dels artistes de la *Movida*: Alaska, Santiago Auserón (Radio Futura), Javier Gurruchaga. «La bola de cristal era com un pastís de diverses capes, als més menuts només els arribaven les molles i altres se la menjaven amb la boca plena» (RICO: 1994). S'estrenava així un nou model que tractava els més menuts com a éssers amb pensament propi i autònom, més enllà de considerar-los adults en miniatura sense capacitat creadora i reflexiva.

1.2 NO DEIXES LES SENDES VELLES PER LES NOVELLES

A casa nostra, no cal dir-ho, no vam comptar amb cap mitjà de comunicació en la nostra llengua fins molts anys després. Fins i tot els espais informatius de desconexió *regional* conservaven la llengua oficial de l'Estat. No debades es van fer coneguts i repetits els crits d'«Aitana, Aitana, en llengua catalana!». ²⁸

Però nous aires entraven per les finestres de les nostres escoles, i molts docents van decidir que contar i cantar en la nostra llengua aquelles històries i cançons de sempre seria la millor manera de reviscolar tantes i tantes coses que la pols i un obligat oblit havien cobert. La tasca no era gens fàcil: per on començar? O, més ben dit: amb què començar? La creativitat i la memòria en varen ser la clau. A l'àmbit dels mitjans generalitzats optaven per la innovació com a recurs cap a noves claus educatives, mentre que a casa nostra l'opció fou mirar el passat i trobar els tresors amagats que feia anys no ens permetien gaudir amb normalitat. Aquells que ens havien volgut fet creure que ens havien deixat de pertànyer.

D'una manera o una altra, es pot comprovar que els objectius esmentats ²⁹ s'acomplien i, a més a més, amb la tradició ens identificàvem de nou com a poble, podíem saber d'on veníem i quins eren els elements propis del nostre entorn més proper i familiar. Tornàvem a construir des de l'imaginari infantil eixa petita pàtria sentimental i l'arrelament a la terra des dels jocs, les cançons, les rondalles... Tot allò que no havíem pogut estimar durant anys.

1.3 JA NO ANEM A COSTURA

Feia anys que anar a escola havia deixat de dir-se «anar a costura», amb el concepte d'un aprenentatge de les tasques domèstiques repartides a la llar de forma *clàssica* amb regust masclista. Per aconseguir-ho, hagueren de patir la discriminació alguns precursors i precursoras d'eixa escola laica, igualitària i en valencià que es reclamava a crits. Escau el reconeixement als mestres, com Marifé Arroyo, a qui Víctor Labrado va dedicar la

---

²⁸ En referència a l'informatiu territorial que portava el nom de la serra on s'ubicava el repetidor de senyals televisius.

²⁹ Els que proposa Lolo Rico (1994) amb la creació de nous formats televisius.

novel·la *La mestra*,³⁰ convertida en referent dels lluitadors per l'escola progressista.

Així doncs, calia anar per feina. I tant que s'hi posaren. Els mestres preguntaren, buscaren, capgiraren i elaboraren materials per treballar amb cançons. Alguns van editar llibres, per exemple l'Ajuntament de Vila Joiosa va editar *Al trencall del maror* (BALDÓ *et al.*: 1985), creat per mestres i que fa poc va reeditar l'Associació Santa Marta (2013).

Per a les lectures, van emprendre dos camins: el de les rondalles, on Enric Valor fou protagonista indiscutible i imprescindible, i el de la creació pròpia. Contava Vicent Pasqual que cada dissabte es reunien i havia d'anar escrivint un capítol més de la seua novel·la *El guardià de l'anell* perquè els companys li deien que ja s'havien acabat a classe l'anterior i en necessitaven més per llegir.³¹ És dins d'aquest ambient, per cobrir necessitats i donar nous recursos, on apareixen noves propostes de recollida i enregistrament per part dels escolars, animats pels mestres. L'exemple més important va ser la campanya dels Tallers de Música Popular.

Però, per què volen cantar els mestres? Està demostrat que la música contribueix a un millor desenvolupament del cervell i facilita les funcions de l'aprenentatge (LACÀRCEL: 2003). En la funció cerebral de la música intervenen diferents components que se situen en estructures distintes:

HEMISFERI ESQUERRE	HEMISFERI DRET
Rítmica (aprenentatge instrumental)	Melodia
Elaboració de seqüències	Discriminació de timbres
Execució musical	Funció vídeo-espacial
Pronúncia de paraules per al cant	Intuïció musical
Representacions verbals	Imaginació musical

Taula 1. Estructuració del cervell per emisferis: Font: Lacàrcel (2003)

³⁰ El grup Zoo l'ha convertida en cançó (al seu disc *Raval*, de 2017). «La mestra» està inspirada a partir del text de Víctor Labrado, en què conta l'experiència d'aquesta docent a l'escola de Barx i les conseqüències d'eixe intent de canvi.

³¹ Vivència extreta de la ponència «La literatura escrita per a joves: una experiència personal». XXVII Curs de Sociolingüística de la Nucia. Ensenyament de la literatura: societat, lectura, escriptura i identitat (15 de novembre de 2014).

En definitiva, en la conducta musical s'utilitza tot el cervell, raó per la qual podríem concloure que la música permet un equilibri dinàmic entre les capacitats dels hemisferis esquerre i dret. L'aprenentatge amb la música també implica beneficis en la socialització (FRITZ: 1997):

- a) La música popular com a resposta a qüestions d'identitat: fem servir les cançons com una mena d'auto definició particular, per fer-nos un lloc en el si de la societat.
- b) Perquè la gent necessita donar-li forma i veu a les emocions que d'una altra manera no podrien expressar sense resultar incòmodes o incoherents.
- c) Per organitzar el nostre sentit del temps, la seua capacitat per «aturar» el temps, per fer-nos sentir que estem vivint en un altre moment.
- d) La música popular és un element que es posseeix. En «posseir» una determinada música, la convertim en una part de la nostra pròpia identitat i la incorporem a la percepció de nosaltres mateixos.

Òbviament, el fet de buscar en la música popular noves formes d'aprenentatge estava més que justificat. El que uns havien trobat experimentant amb noves formes a la televisió, a casa nostra arribaria de la mà de tot allò que teníem amagat al calaix de la memòria.

1.4 I VOSTÉ, QUAN CANTAVA ESTA CANÇONETA?

Els Tallers de Música Popular és el nom d'una campanya escolar portada a terme durant els set cursos escolars que van des del curs 1984-1985 al de 1990-1991 (BATALLER: 2015). El pla va ser assumit i impulsat per la Conselleria de Cultura i Educació de la Generalitat Valenciana com una campanya institucional. Bàsicament es proposava una campanya escolar de recopilació de música tradicional que produiria després un pla d'edicions discogràfiques dels materials recopilats. Aquest treball, encomanat a les escoles a través de gravacions que portaven a terme alumnes de segona etapa d'EGB, tenia com a objecte l'enregistrament de cançons i melodies tradicionals. Per a fer-ho, els escolars s'entrevistaven amb familiars i veïns majors i, d'acord amb les instruccions del mestre i les fitxes orientatives, anaven de casa en casa gravant.

Imatge 1. Logo dels tallers

Aquesta tasca estava impulsada en eixe moment per un motiu fonamental: era precis —que diríem els valencians— recuperar tota aquella part de la tradició oral: «El criteri fonamental que hui reclama la tasca de recerca folklòrica és la urgència. Resten pocs anys per recollir tot allò que està a punt de perdre's i que encara no s'ha perdut» (FONOTECA DE MATERIALS: 1987).

La campanya es va implantar cada curs en una cinquantena de centres d'EGB. En cada col·legi treballaven per terme mitjà uns 40 alumnes. Per tant, en el període de set anys la campanya va involucrar més de 14.000 alumnes de 202 poblacions o nuclis de població diferents. El resultat, un miler de cintes de casset i al voltant de 35.000 peces gravades amb la corresponent fitxa. De les gravacions que es consideraven més interessants, se'n feia una nova gravació de més qualitat. Amb aquestes gravacions s'ha editat la col·lecció Fonoteca de Materials que compta amb 30 discos en suport vinil, CD i casset. El projecte s'ha consolidat com un dels més importants en l'àmbit estatal i europeu, mostra del seu ressò internacional és el comentari del musicòleg alemany Pieter Minden l'any 1993, on ja etiquetava la iniciativa com un treball excepcional en la recuperació de la música tradicional (BATALLER: 2015).

El valor d'aquests materials és inqüestionable, d'una banda ha evitat la pèrdua de moltes peces que hagueren caigut en l'oblit provinents d'unes 140 poblacions i 1.400 comunicants. Una mostra, per tant, de tot l'àmbit geogràfic i d'una generació ja desapareguda. D'una altra banda, va suposar un material didàctic més per a l'inici de l'escola en valencià. En tant que mestre, Vicent Torrent coneixia molt bé la transversalitat que el projecte oferia als ensenyants: «El mateix mestre pot construir les seues unitat didàctiques adaptades a les necessitats concretes a partir de les cançons tradicionals». No són aquests, però, els únics objectius aconseguits: a) establir contacte amb la gent major, b) reflexionar sobre l'entorn, c) practicar l'entrevista, o d) millorar l'actitud al voltant de la llengua i la cultura. D'aquell treball, una experiència privilegiada per a aquells alumnes, encara se'n recullen fruits. Tanmateix, la tasca encara no ha acabat. Els tallers van marcar una fita dins de la recerca que encara continua molta gent en l'actualitat, un testimoni que han recollit alguns dels protagonistes que esmentarem més endavant.

1.5 SOM DE LA PELITRÚMPELI

Repetida i recordada, la cançoneta de *Patilles tòrtiques* no és, com haguérem pensat la majoria, un invent per al disc per part dels creadors. *Patilles tòrtiques* forma part de la tradició oral i la cantava l'avi de la dona de Vicent Torrent, cantant d'Al Tall i artífex de la lletra i música de la majoria del repertori:³² «Uelo: i això *pa* què ho cantaven?/ En quines ocasions? Això ho cantàvem *pa* riure-mos».

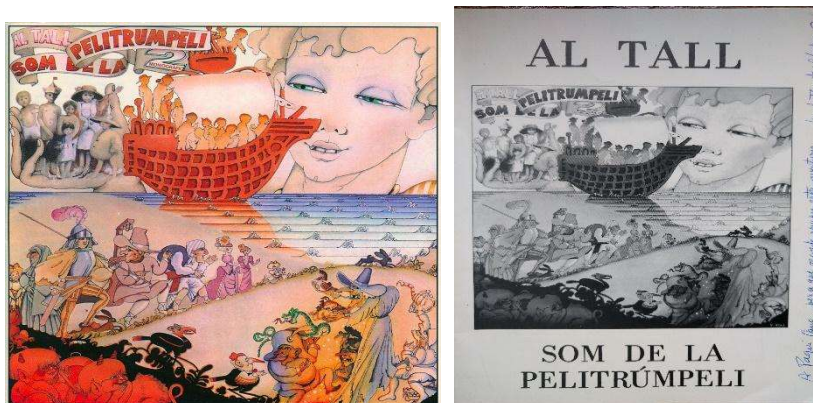
Sense conèixer l'origen, la cançoneta de l'*auelo Visantet* va ser la que va provocar la creació d'aquell idioma amb estranyes terminacions, una espècie de «*catalàmpelim-valencianicum*»³³ dels xiquets que arriben en vaixell al port de la Vila Joiosa i emprenen el seu viatge terra endins. A partir d'ací,

---

³² Contat pel propi Vicent Torrent en conversa telefònica el 23 de març de 2018. La informació sense referència bibliogràfica prové d'aquesta font.

³³ Del text de Vicent Torrent *La nostra escola comarcal. Anuari* (llegit a la Casa de la Cultura de Picassent l'any 2002).

es desenrotlla tota la fantasia i la història que va enganxant cançons i contes, i que presenta personatges tradicionals que s'insereixen dins del recorregut i acompanyen els *pelitrúmpelis* en el seu viatge.

Imatge 2. Portada del disc *Som de la Pelitrúmpeli* i quadern didàctic

Amb les cançons compilades i classificades en fitxes, Vicent Torrent va començar a teixir el guió que articulava el trajecte i buscar les cançons que tingueren cabuda en cada escena.

Per exemple, quan els xiquets van trobant-se personatges pel camí, quan troben la Bolangera que s'acollonen tots [...]. Tot això eren cançons de personatges que ja teníem i anaven bé. O el *Taninà*, *socarrats de Cocentaina*, vam pensar que els xiquets anaven de la Vila per la muntanya cap a Cocentaina. La historieta et duia a buscar cançons i alguna cançó et duia a canviar la història, una cosa duia a l'altra.

Classificat com a música tradicional dins de la discografia del grup, el disc *Som de la Pelitrúmpeli* va aparèixer dins de la sèrie monogràfica dedicada als xiquets. Un terreny que Vicent Torrent coneixia molt bé com a mestre. Per això aquest interès per crear materials sonors per a l'ús en l'escola. Publicat l'any 1980, va ser un disc amb molt bona acceptació, amb comentaris de premsa molt positius. Però per a ell, la millor resposta va ser la dels xiquets que demanaven que tornaren a posar el disc una vegada i una altra.

Un format poc habitual fins el moment, on un disc era una seqüència de cançons sense més. Com diu Torrent, «vaig pensar que si les cançons venien motivades pels personatges i les aventures, els estimularia i motivaria molt més. [...] Això es produeix a través d'una estructura en forma de teranyina». Un disc que els xiquets de la generació *Pelitrúmpeli* apreníem de memòria enganxant diàlegs i cançons. Un disc reeditat en format CD que encara és vigent i del gust dels més menuts.

Aquest disc crea un ambient virtual per a la fantasia dels xiquets; un ambient en què naveguen per un so de la terra, per uns indrets i uns paisatges de la terra. I provoca en ells una experiència agraïda per als sentits i per als sentiments que els fa ancorar la voluntat en la Terra amb majúscules; i ho fa a través dels paisatges concrets i les olors d'esta terra concreta que xafem (TORRENT: 2002).

És aquesta una de les intencions d'eixe ús de la música popular de la qual hem parlat: l'arrelament i la creació d'identitat comuna d'un territori amb una cultura i una llengua comuna. Les cançons i contes són de tot mena: cançons per a fer jocs com «Els donyets», «Les claus de Déu» o «La Margarideta»; cançons i músiques per a ballar com «La dansà», «Els Porrots de Silla» o «La Dansa de Sorita»; cançons per jugar i engronsar els xiquets com el «Gori-gori» o cançons de bressol com les que tanquen el disc, «Mareta, mareta» i «La meua xiqueta és l'ama». A més, anava acompanyat d'una guia didàctica per als mestres amb explicació per a poder fer els jocs i balls, partitures per a flauta dolça i descripció dels instruments emprats en la gravació. Un disc on tornem a comprovar que es compleixen amb escreix tant els objectius didàctics com de socialització que es proposen com a base en la formació dels infants.

1.6 PACO MUÑOZ, SENTIR CANTAR LA MAR EN CALMA

«No seré el cantant més conegut, però sí el més estimat», diu Paco Muñoz tot just ara que definitivament es retira dels escenaris després de vora 50 anys.³⁴ La seua carrera com a cantant va començar tardana, però tot i això li ha donat temps a ser el nostre cantant que més discos ha dedicat

³⁴ Entrevista emesa al programa *Tria 33* del Canal 33 el 14 d'abril de 2017: <https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/tria33/paco-munoz-no-sere-el-cantant-mes-famos-pero-si-el-mes-estimat/video/5661358/>

als xiquets. En l'imaginari de tots ha quedat gravada la «Serra de Mariola» engronsada del cantant, és impossible sentir-la sense remetre'ns a la seua veu i la seua calma.

La seua aparició al món de la música va ser impulsada per Ovidi Montllor. Aquella cançó de «Què vos passa valencians?» va ser un èxit a la manifestació del 1977 i, d'ençà, tot va començar. El 1986 comencen a publicar-se els cassets de la sèrie *Paco Muñoz canta per als xiquets*, un total de deu discos amb repertori infantil, homenatge a Xesco Boix. Un dels *culpables* d'aquest treball va ser Joan Fuster. Paco Muñoz havia gravat un disc per a xiquets per a una editorial de Barcelona; Fuster, en sentir-lo, li va dir: «A ma casa no tornes fins que no en tingues deu com aquest».³⁵

Aquests deu discos han creat el repertori de diverses generacions. En paraules de Joan Manuel Serrat, «formen part de l'ADN educatiu dels xiquets valencians».³⁶ A més, el propi protagonista reconeix que el repertori infantil li ha permés econòmicament seguir treballant altres gèneres, en un temps on les discogràfiques deixaven d'apostar per la música en valencià. Les cançons de Muñoz tenen també una finalitat didàctica. El seu «Romanç del penyal» és tota una lliçó de geografia, l'arrelament a la terra i la mar en què vivim en són una constant. L'any 1990, animat per Serrat, crea la seua discogràfica per a difondre els nostres poetes. A banda de les cançons, també ha publicat set llibres infantils.

La major part de la música dels discos de Paco Muñoz ha sigut composta per Enric Murillo, amb qui ha treballat durant més de 40 anys. Els seus arranjaments per als poemes d'Estellés o Martí Pol han suposat la difusió d'una forma més popular de la poesia per a tots els públics. Sense formar part explícita de la sèrie dirigida als més menuts, han servit de guia per a l'aprenentatge dels autors en literatura. És justament eixe vessant *popular*, tendre, d'un home que destil·la bonhomia damunt dels escenaris, la clau en bona part de l'èxit de *L'home de la guitarra*:

³⁵ Entrevista a la televisió digital d'Ontinyent en la seua gira de comiat. Publicada el 19 d'octubre de 2017: <https://www.youtube.com/watch?v=uzyg-6Ri7t8>

³⁶ De l'entrevista del Canal 33.

Açò era un home i una guitarra. I aquell home, gran, amb els cabells llargs i un somriure de caramel, va trobar un parell de xiquets que li van demanar que cantara una cançó. I l'home en va cantar una, de ben preciosa. Però els xiquets no l'havien sentida mai. Així, pam amunt, pam avall, va començar la tasca, dedicada als infants, del cantant Paco Muñoz. De l'home de la guitarra (LLUCH: 2017).

La figura del cantant sempre s'ha mostrat amable i participativa, el recordem en diverses edicions de les Trobades de les escoles en valencià, així com en multitudinaris concerts que omplien a gom la plaça de bous de València. El cantant ha col·laborat al llarg de tota la seua carrera, com ara en el projecte escolar Musiescola, on l'any 2017 nou-cents xiquets van cantar amb ell la popular cançó «Serra de Mariola» per retre-li homenatge.³⁷

Imatge 3. Segon volum de la sèrie monogràfica

Per a Muñoz, el secret és simple: «els xiquets no diuen: me'n vaig a escoltar a Paco. Diuen, vaig a cantar amb Paco». Una fórmula que ha donat els millors resultats i demostra el saber fer del músic. No debades, ja ho deia Pau Casals: «El veritable respecte per la música consisteix a donar-li vida».

1.7 AQUELLES XIQUETES QUE CANTAVEN DOLCET

«Totes les monges de bon matí, s'alcen i reguen, s'alcen i reguen». Les veuetes de les xiquetes de Carraixet sonaven en concert damunt de la tarima d'alguna festa de barri. Des de l'aparició del primer disc del grup,

---

³⁷ Musiescola és un projecte on participen escoles de gairebé totes les comarques valencianes. En parlarem del projecte més avant. Vídeo de la Trobada 2017 amb l'actuació del cantant: <https://www.youtube.com/watch?v=aXQTJfp-ux4>

l'any 1978, fins a hui en dia, les variacions en el repertori han sigut contínues, així com els seus components, que ja van per la tercera generació.

Tot va començar allà per l'any 1972, amb una rondalla de joves de Tavernes Blanques liderada per Leonard Giner. Aquest grup de músics valencians iniciava, al costat d'altres formacions, la lluita per recuperar la memòria perduda del País.

Era l'època de Franco i hi havia censura i repressió contra la llengua. Llavors ens vam proposar un nom que no es poguera traduir al castellà i així burlar els buròcrates. Així que triem el nom del barranc que travessa L'Horta, per Vinalesa, Tavernes, Alboraià..., el nostre territori. El funcionari de torn volia posar *Carrasquito* però pressionem i ens eixim amb la nostra. Així va nàixer Carraixet (MUÑOZ: 2013).

Carraixet no s'ha dedicat en exclusiva a la cançó infantil, però ha col·laborat en diferents discos i projectes: *Nadal Valencià I* (1979), *Nadal Valencià II* (1980) i *Contes valencians per a Xiquets* (1980).

Imatge 4. Les xiquetes de Carraixet en la dècada de 1980

Aquelles xiquetes han crescut i continuen fent música, tot i que ara abracen uns altres camps més enllà de la música infantil. Però n'han mantingut la tradició i, sense abandonar-lo, han passat el testimoni al grup infantil anomenat Pabordets. Ells són la tercera generació de *carraixets*. Néts de Leonard Giner (Carraixet), amb l'ajuda de les seues mares, han gravat

un primer CD amb cançons infantils valencianes.³⁸ A més de Carraixet, hi han col·laborat Paco Lucas, Nèstor Mont, Josep Juste «Mama», Pepe Balaguer, Cristòbal Rentero i José Luis Porras.

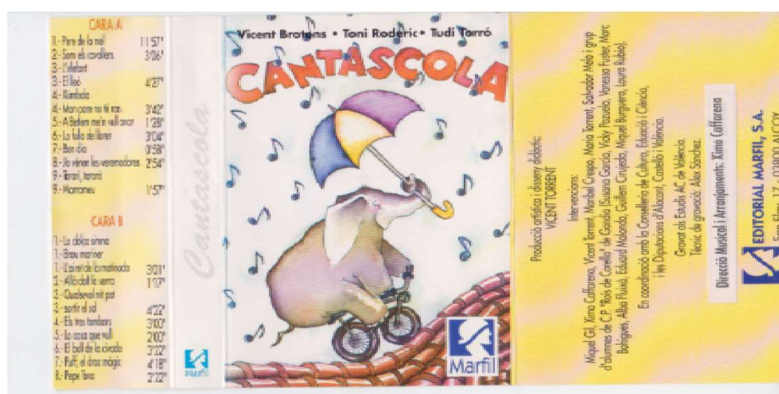
Imatge 5. Disc de Pabordets i Carraixet

1.8 ABANS QUE EL SOL NO CREME³⁹

No podem tancar el capítol dels referents sense anomenar Toni Mestre. Encara que Mestre no feia música, la narració de les seues rondalles solia incloure alguna cançoneta amb què acabava el conte. Són especialment recordades les rondalles d'Enric Valor a les quals va posar veu. En alguna d'aquestes, com el *Corb i la rabosa* i el *Mig pollastre*, reeditades en llibre CD (Edicions del Bullent, 2007) s'ha tornat a fer servir la seua versió. També cal esmentar altres projectes dedicats a xiquets: els cassets editats per Marfil *Cantaescola* i *Xip Xap*, dirigits per Vicent Brotons, Toni Roderic i Tudi Torró en què també van participar alguns membres d'Al Tall (Vicent Torrent i Ximo Caffarena).

³⁸ El disc *La denteta de llet* de Pabordets i el grup Carraixet es va publicar el 2010.

³⁹ Títol d'una rondalla del disc *Contes valencians per a xiquets* gravat a l'estudi Tabalet (Alboraia). El disc contenia les rondalles següents narrades per Toni Mestre: «Història d'un mig pollastre» (popular de Xixona, l'Alacantí, versió d'Enric Valor); «El conte de Xiulet» (popular valencià, versió de Maribel Negre); «El corb i la rabosa» (de La Fontaine, versió d'Eulàlia Valeri); i «Abans que el sol no creme» (de Joan Fuster).

Imatge 6. Caràtula del casset *Cantascola*

Amb aquest panorama i tanta gent disposada a fer cantar els xiquets de nou les velles cançons, s'obria un llarg recorregut pel qual encara anem fent camí.

2. VELS CAMINS, NOVES SENDES

2.1 L'ESCOLA QUE VOL DONAR ARRELS I ALES

D'aquell temps ençà han canviat moltes coses, però per diversos motius encara no ha conclòs la tasca de recerca i recuperació del nostre repertori tradicional. Si ho mirem des d'un punt de vista poc optimista, encara no vivim una situació totalment normalitzada on qualsevol acte en la nostra llengua supose un fet totalment ordinari. Des d'una altra perspectiva, podem celebrar que les nostres cançons continuen configurant una font inesgotable de recursos educatius adaptables als nostres temps. És per això que esmentarem algunes propostes que es porten a terme des de les aules de primària o secundària i en donarem testimoni.

Musiescola

És una trobada musical i artística on participen alumnes i mestres d'Educació Primària d'arreu de les comarques valencianes. Musiescola ha celebrat l'any 2018 la quarta edició i és un projecte que creix any rere any i on qualsevol manifestació musical hi té cabuda. La trobada de Musiescola té lloc a Tarvernes de la Valldigna la segona setmana de maig i ja la formen més de nou-cents escolars. Darrere d'aquest dia festiu s'amaguen moltes

hores de treball a l'aula on es posen en valor molts aspectes artístics i es donen a conèixer als xiquets i xiquetes d'entre 6 i 12 anys alguns elements de la tradició d'una forma molt activa: preparació de passacarrers amb instruments tan propis com la dolçaina; actuacions de danses populars per part de tots els participants; tallers de tota mena; divulgar figures com la de Paco Muñoz en l'edició de 2017.

Musiescola és un dia d'agermanament que uneix l'entusiasme dels mestres per crear una jornada de convivència arrelada a la nostra música. Les propostes d'aquesta jornada inclouen la tradició pròpia, així com la música ètnica d'uns altres indrets del món, una forma de mostrar el poder màgic de la música. A més a més, cada any ret homenatge a algun dels nostres grups o autors i l'alumnat aprén i canta amb ells algunes de les seues cançons. En la IV edició de Musiescola, el grup homenatjat fou Al Tall, amb qui els xiquets cantaren «Tio Canya», «En casa del dimoni» i «El Cant dels Maulets».

Imatge 7. Paco Muñoz en Musiescola 2017

Com sona l'ESO

Aquest projecte va nàixer de la mà d'uns quants professors valencians que treballaven a Catalunya i el País Valencià i volien crear vincles d'unió entre ambdues terres. L'entusiasme pel seu treball els va empènyer, ara fa 20 anys, a unir les seues propostes de treball en l'aula per mostrar tot allò que es podia aconseguir amb alumnes de qualsevol condició social, cultural i acadèmica. Per portar-ho a terme, s'han servit de la seua principal

eina de treball (la música) i d'aquells elements que ens atorguen la identitat com a poble: la cultura i la llengua.

El resultat del treball a l'aula es trau fora de les quatre parets en una trobada anual de tres dies on vora 1.500 estudiants de secundària de tots els territoris (estats) de parla catalana conviuen i assagen l'espectacle final. Aquest muntatge varia cada edició de tema però inclou sempre algun tret característic cultural propi en cançons o danses. Al llarg de les 19 trobades hi han participat artistes de l'àmbit tradicional com Pep Gimeno *Botifarra*, Dani Miquel, Pau Puig, Hipòlit Agulló, Quico el Celio i el Mut de Ferreries, entre d'altres.

Entre els objectius hi figuren sempre l'ús de la llengua, la difusió de la cultura pròpia, la vinculació al territori (ja que cada edició se celebra en una població diferent del País Valencià o Catalunya) i el coneixement de gèneres i textos poc lligats al context habitual dels més joves. Per aconseguir-ho es fa ús de la música popular com una eina més de treball que rep sempre l'acceptació per part de tots.⁴⁰ El projecte Com sona l'ESO ha sigut reconegut amb el III Premi Valor a la Promoció del Valencià (2017) de la Federació Escola Valenciana i ha estat guardonat també amb el premi al civisme de la comarca dels Ports després de la Trobada de 2011.

Imatge 8. Com sona l'ESO a Cocentaina, amb Pep Gimeno *Botifarra*

⁴⁰ Més informació sobre el projecte en «Com Sona l'ESO: un exemple del tractament de la llengua i la literatura des de l'àrea de música dins del concepte d'ensenyament integral» (CANO: 2015), *Ítaca. Revista de Filologia*:

https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/55574/1/Itaca_06_04.pdf

Projecte Oliveta

Podríem dir que és l'exemple més clar de com ancorar el passat en el present i de com la innovació tècnica no ha de ser contrària a la tradició. El projecte *Oliveta* culmina amb un curtmetratge nomenat *Un miler de raons*, reconegut amb la menció al curt més innovador a la Mostra de Cinema Educatiu de Cinema Jove i el reconeixement al tractament de la igualtat entre homes i dones per part de la Mostra Internacional de Cinema Educatiu (MICE). Representa el final d'un llarg recorregut guiat pel professor de Música Josep Alcover de l'IES Pare Arques de Cocentaina.

El «*Romanç d'Oliveta*» va ser compilat per Just Sansalvador en el seu recull *Cançons de Cocentaina* de l'any 1923. Un recull amb lletres i partitures de les cançons a les quals Josep Alcover va decidir fa anys donar vida en encomanar als seus alumnes l'enregistrament per part de persones majors que encara les recorden. Aquestes gravacions, guardades i classificades dins del treball a l'aula, són el fruit de més de deu cursos acadèmics de treball on s'ha tornat a posar en contacte la joventut amb la vellesa i la saviesa popular. Amb l'Oliveta, però, el treball ha anat més enllà. Com li agrada dir a Alcover, és «l'escola que dona arrels i ales».⁴¹

La història d'Oliveta és la d'un pare autoritari que no deixa anar a ballar la seua filla sota l'amenaça del càstig físic, fet habitual en una altra època fins al punt de fer-ne esment en una cançó. A partir d'ací, els estudiants van anar creant un guió on el pare autoritari i maltractador no deixa de ser-ho, però els seus motius canvien. Una *excusa* per tractar el tema del maltractament domèstic, el masclisme i la llibertat sexual mentre es posava en pràctica la creació musical pròpia i el treball amb professionals com Andreu Valor, Borja Penalba i Mireia Vives (GISBERT: 2017). Oliveta no ha donat només un curtmetratge fantàstic, sinó que s'han realitzat a partir del tema de la seua banda sonora *Trencant fronteres* dos videoclips per parts dels alumnes de segon i quart d'ESO.⁴² El curt, a més, ha estat traduït i doblat pels actors-estudiants al valencià, castellà, anglés i llatí, cosa que ha

---

⁴¹ Explicat per Josep Alcover al curs *Enseñanza del fabiol en el aula de música* (CEFIRE), realitzat a l'IES Serra de Mariola de Muro el juliol de 2017.

⁴² Explicació del projecte, curt i videoclips:
<https://www.youtube.com/watch?v=rQJPVLehs-U>

permés la pràctica de les llengües. Llengua, tècnica, composició, escriptura, música, dramatització i tots els valors transversals s'han treballat a partir d'una cançó.

Sotavent

És el nom que rep el Cançoner Popular d'Altea que enceta la col·lecció «La lluna en un cove», dirigit per Joan Borja i editat l'any 2015 per la Universitat d'Alacant, l'Ajuntament d'Altea i Aila Edicions. El cançoner està organitzat en diferents seccions depenent de la temàtica, l'època de l'any o la finalitat de les cançons: Bressol, Joc i pluja, Divertiment, Festa i festeig, Pasqua, Nadal i Treball. L'elaboració de les partitures i la proposta didàctica va córrer a càrrec de la mestra Pepi Gomis, qui també les ha transcrites per a flabiol. El cançoner és un exemple de com es pot treballar a partir de la riquesa cultural de cada poble diferents àrees a l'escola com la música i el moviment, la llengua o el coneixement del medi.

Recull etnopoètic de Mutxamel

Publicat com a Treball de Final de Grau fi per la mestra Alícia Castelló de León (2014), aquest recull suposa una proposta didàctica per a ben bé tots els àmbits. Provat a les aules durant el període de pràctiques de la pròpia autora, va demostrar la bona acollida per part de tots els xiquets fóra quina fóra la seua llengua materna. Amb l'ús de cançons, els continguts són assolits amb major facilitat i gust per part dels aprenents. Aquest és l'exemple de l'aplicació de les cançons a les diferents matèries (CASTELLÓ: 2014):

Llengua i literatura

En aquest cas, hem fet un plantejament general d'ús de les cançons i d'altres materials etnopoètics per treballar llengua a l'aula; a més de la fonètica, proposem treballar mitjançant les cançons populars la rima, el vocabulari, els diminutius, els adjectius...

*Gallineta cega, què has perdut?
Una agulla i un canut.
Busca-la tu que jo no puc.
Tens anar de perdiueta i beure de pardalet
i com eres tan curreta em fas beure sense set.*

Coneixement del Medi Natural, Social i Cultural

Localitzacions geogràfiques concretes:

*En Alcoi ha mort un burro,
i en Xixona l'han pelat,
en Busot l'han fet a trossos,
i en Aigües se l'han menjat.*

Sobre els molins del riu:

*Pepeta del Molí Nou,
Pepeta del Molí Vell
sa mare s'ha barallat,
per un ro[t]llo de forment*

Vers la cultura de l'aigua local:

*Cantaré la despedida,
la que fan a Benaüt,
quan toca la campaneta,
és que ve l'aiguaut.*

L'agricultura:

*Des de lo mas venim ben carregats
perquè l'augüeta no mos ha faltat.
Portem tomaques i melons
i un alficòs polit i gros.*

Matemàtiques

L'adició i la propietat associativa:

*Arrier m'han posat en cinc muletetes
Tres i dos són de l'amo
i [l]es demás meues...*

Conceptes matemàtics: la meitat, la quantitat, comptar cap arrere:

*Ja no canta el cap pelat, perquè no li'n donen una
ni una, ni mitja, ni cap, ja no canta el cap pelat...*

Educació Física

Podem ensenyar els xiquets a què i com jugaven els seus iaïos, per a després intentar que aquests jocs en valencià es traspassen a l'hora del pati. A més, el fet que els iaïos de molts dels nostres alumnes hagen jugat a aquests jocs és una qüestió que pot resultar ser molt motivant per als xiquets, més si són els mateixos iaïos els qui ensenyen a la classe a jugar a eixos jocs rescatats de la memòria.

Ensenyar amb cançonetes no és cap novetat, l'exemple més conegut potser siga el de les taules de multiplicar; el que resulta estrany és que se n'haja perdut el mètode. Treballs com aquest ens demostren que les cantarelles ajuden la memòria i darrere les cançonetes hi ha molt més que un passat.

2.2 LA RÀDIO TORNA A CANTAR EN VALENCIÀ

Hi ha un element que no ens ha sigut propici per a la difusió i aprenentatge de la música pròpia, els mitjans de comunicació. Com esmentàvem al principi, van passar molts anys fins que vam comptar amb una televisió en la nostra llengua i la que vam tindre no va acomplir ni de lluny la funció educadora que també ha d'assolir en part un mitjà. A l'actualitat, comptem amb almenys una ràdio dedicada als més menuts (*Menuts ràdio*)⁴³ i la ràdio pública À Punt, de caràcter general però que dedica part de la seua programació a la música infantil i els seus autors actuals. La nova televisió d'À Punt Mèdia també promet una major cura de la nostra cultura i algun espai dirigit a l'etapa infantil. Aquest fet permetrà a les actuals generacions créixer escoltant amb normalitat la música que hem hagut de rescatar durant anys.

2.3 ARA GRAVEM EN MP3 I HO SENTIRAN PER INTERNET

Deslligat d'aquells Tallers de Música Popular, però arreplegant el testimoni d'una tasca amb semblant intencionalitat, el 2009 es presenta la primera versió de la base de dades en línia Canpop (BORJA: 2016). En aquell moment, la plataforma comptava amb 316 cançons, enregistrades durant els dos anys anteriors; al cap de sis anys la quantitat s'havia multiplicat fins a 2.342 arxius.

Canpop es converteix així en una plataforma informàtica que permet consultar els enregistraments per part de qualsevol usuari a través d'un arxiu en format MP3, així com una transcripció textual de les composicions arreplegades. El projecte va més enllà dels enregistraments i la recollida de dades efectuats fins al moment, i s'adapta als nous espais de comunicació. La difusió es produeix a través d'un camp virtual, el qual permet el

---

⁴³ <http://www.menutsradio.com/>

testimoni complet del cant i el seu entorn. Hem vist ja en uns altres projectes la intenció de donar vida a les transcripcions textual i musicals (com el cas del projecte del professor Josep Alcover de l'IES Pare Arques de Centaina). Canpop ens ofereix, a banda dels accents, fonètica, elements sonors d'acompanyament i altres elements del context, l'opció de funcionar com un arxiu central on tenen cabuda materials de procedència variada i la seua difusió. Podríem dir que és el projecte que uneix totes les propostes existents fins ara i les actualitza.

La consulta de Canpop és lliure i gratuïta; està a disposició de qualsevol personal, ja siga per a la pràctica docent o per simple plaer de coneixement. La principal font d'on es nodreix Canpop són els treballs de camps dels alumnes de la Universitat d'Alacant, fet que propicia que la base s'enriqueix dia rere dia amb nous materials. Paral·lel a Canpop, apareix la plataforma Anapop, on es recullen i transcriuen rondalles i llegendes. Una vegada més, entràrem en el terreny sociològic de la música tradicional, ja que amb Canpop tornem a vincular els més joves al món dels avis, tota una descoberta en alguns casos.

La base de Canpop no és només útil per als estudiants universitaris en els seus coneixement lingüístics, sinó que suposa una font de recursos per als mestres. A partir de les dades del Canpop s'hi poden cercar cançons de cada localitat, comparar-les amb les versions de les altres, fer tries temàtiques, treballar el lèxic de diferents àmbits, festes marcades, etc. Però no només serveix com a recurs didàctic propi de l'escola: l'accés obert en xarxa permet que, siga quin siga l'interés envers les cançons, s'hi trobe allò que es busca. Sabem, per exemple, que Dani Miquel n'és usuari de la base a l'hora de triar temes per als seus discos. Amb Canpop hi trobarem enllestit, per endavant, tot el procés d'investigació, enregistrament i classificació. Canpop és referent per a altres webs educatives, tant pel que fa a la música com pel que fa a la llengua. Com a exemple més proper, podem parlar de treballs ja esmentats, que han recorregut al Canpop per comparar o completar les seues dades, com ara el cançoner *Sotavent*. Ali Castelló, de qui ja hem parlat pel seu recull, és col·laboradora del Canpop i ha intervingut en un CD de Dani Miquel (*Musiqueries. De Vinaròs a Oriola el país vola!*) amb la cançó «Ai mare, la fam que tinc», documentada a Crevillent el 2014 per al projecte Canpop.

2.4 DE MARCIANS I PIRATES

Hereus d'aquells *pelitrúmpelis* són Albert Ortega Bertomeu, fill del membre d'Al Tall Enric Ortega, i Carles Llinares, que, junts, porten ja més de 10 anys donant vida a Marcel el Marcià (GISBERT: 2017). Un projecte didàctic on el personatge de Marcel, és «eixe marcià que és un etern xiquet, inquiet, provocador, amb ganes d'experimentar i conèixer» explica Bertomeu,⁴⁴ i que serveix com a excusa per a abordar temes d'actualitat sobre els quals fer girar cançons i textos que conformen les aventures del marcià. Els seus treballs tracten d'acostumar als xiquets a la literatura musicada en valencià, mentre el personatge personifica problemes com la immigració o la multiculturalitat. El viatge de Marcel ha donat lloc a quatre discos. A més, Bertomeu ha publicat com a llibre CD en solitari *Sensacionari* (Bromera) i *El pirata pataxula* (Bullent).

Podríem dir que *cal tindre valor per fer-ne raps*. És just el que van fer Vol de núvol i Rapsodes l'any 2011: aprofitar les rondalles d'Enric Valor per fer el seu llibre CD *Ric rap rondalles* (Bullent). Per commemorar el centenari de l'homenot de Castalla es va fer la tria de sis rondalles que van ser musicades amb estils urbans com el rap o el soul. Una aposta exitosa per facilitar l'aprenentatge de les narracions.

Dins les antologies temàtiques podem trobar exemples com el CD *Bressolant* (Andana), cançons per a dormir de tota la vida renovades i interpretades per diversos artistes com Mireia Vives, Eva Dénia, Pep Gimeno Botifarra, Carraixet, Clara Andrés o Miquel Gil.

Trobadorets sorgeix sota el leitmotiv de fer xalar als xiquets; de fer-los gaudir. Són tres amics castellonencs, Pau Sancho, Gerardo Chiva i Javi Ruá, com a banda estable, endolcida de vegades amb Dani Chiva i Santi Altava. El projecte nasqué de la casualitat de tindre una amiga que necessitava que algú interpretara unes cançons del mateix Paco Muñoz, convertint-se en el seu primer 'bolo' (CALERO: 2016). Per a aquests músics, la finalitat de l'entreteniment és gaudir i educar. Per això, ho tenen present i a l'hora de compondre s'inspiren «en les coses quotidianes que envolten als menuts». Es busca «cridar l'atenció de les xiquetes i xiquets sobre algun

⁴⁴ «La música infantil vol fer-se gran», *El Mundo* (05/06/2016).

tema en concret que els puga fer pensar una mica, buscant sempre coses positives, inclusives i que donen bon rotllo», explica Pau Sancho.

Altres grups amb propostes renovades en l'escena actual són el grup Llum, Ramonets, la POP o Rubén Suárez i Tina Pla. L'oferta per als més menuts va ampliant-se i eixa educació de la qual en parlàvem a través de les cançons s'obri pas a poc a poc en més escenaris. Hi ha fins i tot alguns festivals dedicats als més menuts, com el festival Formigues a Benicàssim, el Panderolletes a Castelló o el Feretes i cançonetes a València. Heus ací el camí recorregut des d'aquells primers passos fins ara, molta faena feta i molta faena encara per fer.

3. L'ALQUIMISTA DE LES CANÇONS

«Tu em substituiràs» (GISBERT: 2017), va ser allò que Paco Muñoz li va dir a Dani Miquel el dia que va anar a demanar-li consell. Amb aquesta sentència, i venint de qui venia, la cosa estava clara: hi havia poc marge d'errada. *Substitut i titular* però, no han pogut mai compartir escenaris per més que els haguera agradat, com diu Miquel, sembla que fins que no se'n va un no en pot vindre un altre.

La vocació, o aquella inspiració que diuen que a tothom li arriba en la vida, a Dani Miquel li va aparèixer de ben menut, si bé més que ell, els qui ho van tindre clar van ser els seus pares.⁴⁵ Així que el van apuntar a dolçaina i amb 12 anys ja anava tocant amb el tabaleter de Benimodo, encara més menut que ell, o amb el seu cosí Vicent Millo, actual bateria dels Ma, me, mi, mo, músics. Com que en l'ensenyament musical reglat encara no hi tenia cabuda el nostre instrument tradicional per excel·lència, va anar passant per escoles de música i mestres. Allò li va permetre de ben jove conèixer els pocs, però bons músics tradicionals: Josemi Sánchez, Enric Gironés o Joan de Bocairent, successors del Mestre Blasco. Com que no hi havia mestres, ells ensenyaven allò que sabien fins que per fi el conservatori en va implantar la titulació.

Però la intenció de Dani Miquel no era l'ensenyament, estudiava i treballava ahora en una empresa de fabricació de maquinària. El poder de la música el portà a decidir emprendre nous camins. En aquests camins

---

⁴⁵ Contat per ell mateix al programa Café Gadea de Ràdio Altea el 09/03/2018.

coneix el grup *Rodamons teatre*, uns «hippies faranduleros» com ell mateix apunta. Atret per ells, inicia la nova aventura de l'ofici de les cançons. La primera experiència musical és amb la música antiga, en fires medievals, fet que li permet prendre contacte amb un altre instrument *desgraciat*.⁴⁶ Cursa dos anys d'estudis de viola de roda, eixe instrument que ja forma part de la seua imatge i que identifica popularment amb els ceguets.

Imatge 9. Dani Miquel rega i cull les cançons per fer-ne ramells

Després d'uns anys al món de la *faràndula* li sembla que cal obrir nous ventalls de possibilitats. El seu coneixement de la música tradicional s'havia solcat amb la dolçaina, anant de festa en festa i de poble en poble, i així era com observava quines eren les cançons que coneixia i agradaven a la gent. D'aquesta manera, *rumiant rumiant*, va trobar que la millor manera era fer-les arribar als xiquets abans que es perderen. La seua primera intenció no era ser cantant, tenia 40 anys i no havia cantat en sa vida, però, com en altres grans descobriments, la casualitat de no trobar ningú, va demostrar una vegada més que la necessitat fa mestres. Així, amb la guitarra i la viola de roda, comença l'experiment a l'escola del seu poble. L'etiqueta

⁴⁶ En paraules seues i equiparant-la de forma irònica al desprestigi de la dolçaina en els estudis oficials.

de *canta-cançons* li l'atorga Llorenç Giménez: «a mi em diuen el contacontes i tu seràs el cantacançons». Amb Giménez i Muñoz, no podia engegar-se una empresa amb millors padrins.

Els referents per a un inici, ja ho hem advertit, eren escassos. La música infantil, així com la literatura, sembla que ha estat bandejada durant molt de temps, titllada de gènere menor. Un gènere que, com ja hem demostrat és fonamental per bastir l'estructura del coneixement i la formació emocional dels més menuts. Així que Dani Miquel indaga en aquells grups o cantants que ja feia anys que treballaven en aquesta línia. Grups com els americans Peter, Paul and Mary (els autors de Puff, el drac màgic) o el cantant Peter Seeger. Gent que a la dècada dels 70 del seglee passat i al ple del moviment pacifista als EUA van saber emprar la cançó dedicada als xiquets com una eina educadora en la pau i els valors positius. En bona part, la música dels americans arriba a casa nostra i a la nostra llengua de la mà de la veu més aïna— de Xesco Boix—, aquell personatge a qui Paco Muñoz ja li havia dedicat la seua discografia infantil.⁴⁷

Evidentment, els anys de música tradicional i medieval, així com la música de la seua etapa adolescent, aquella *Movida* que va regirar un estat, també havien deixar solatge en la seua enciclopèdia i hi seran la base de moltes cançons. La seua idea, però, no és la reproducció fidel d'allò que ha sentit tota la vida, «si una cançó és ja bonica no cal tocar-la», rebla. La seua proposta d'adaptació lligaria amb aquella definició que havia aparegut feia anys de *riproposta*.⁴⁸

La *riproposta* és nova música feta per músics actuals que componen seguint l'estètica de la tradició. La *riproposta* naix als països on la música de la cadena tradicional està en decadència. En la dècada dels setanta, Mikis Theodorakis, Papajuanu i altres personalitats llançaven un manifest on

---

⁴⁷ Va ser un fundador del Grup de folk (1966) a Catalunya i després el grup Ara va de bo. Gràcies a una beca d'estudis als EUA va conèixer personalment Peter Seeger i va adaptar algunes de les seues cançons, com també de Dylan. Va enregistrar trenca-cinc discos i va publicar deu llibres. Va introduir el moviment escoltista de l'educació a través del lleure. La seua tasca és molt reconeguda com a animador i educador. Malauradament va morir molt jove a causa de contínues crisis depressives.

⁴⁸ En http://www.cervantesvirtual.com/portales/al_tall/

alertaven sobre la pèrdua de prestigi de la música popular per la implantació de la música de consum. A Poc a poc, apareixen grups als països occidentals amb intenció reivindicadora, amb un repertori d'aspecte modern i so tradicional. És, al cap i a la fi, un intent de tornar el prestigi a la música i llengua pròpia que han patit un procés de colonització i n'han quedat arraconades. Un repte per demostrar que *antic* no significa *inepte*.

Dani Miquel empra melodies tradicionals a les quals afegeix lletra o adapta les cançons de sempre a les circumstàncies d'ara: «pertanyen a una època en què es vivia d'una altra manera i els valors eren uns altres» (GISBERT: 2017). Per això, Miquel canvia les lletres per eliminar prejudicis masclistes, adaptar-les al medi on vivim, donant-li marxa i refrescant-les sense trair-les. El canvi social també ha provocat la pèrdua d'algunes funcions dins de l'engranatge familiar, els iaïos ja no són en molts casos els qui contenen als néts. Algú els hi ha de contar i cantar. El seu procés d'adaptació conclou quan veu la careta del seu gran públic, les mirades infantils d'aprovació són el *feed-back* que més el convenç per donar per enllestida una cançó.

Pel que fa a la creació pròpia, el seu procés comença amb la tornada, tant la lletra com la música, i a partir d'ací va creant estrofes que li quadren. També cal crear noves melodies i lletres, hi ha una panorama actual que abans no existia i cal parlar-ne, siga bo o dolent. Així, per exemple, en la cançó «Parla valencià» es reivindica l'ús de la llengua perquè és una necessitat del moment. Així mateix, al darrer disc podem trobar una cançó sobre l'assetjament perquè, malauradament, és un fet que està passant i no s'ha de callar perquè no continue. La música per a Dani Miquel té eixa funció pedagògica de la qual n'hem parlat i cal aprofitar-la. Les cançons i la narració es barregen per fer arribar als més menuts els valors bàsics de respecte i tolerància, però sempre amb l'alegria com a bandera. Per això entre les seues històries inclou contes com aquest:

—Hi havia una rei que estava trist: que estava *mogolló* de trist. I van anar els set metges que tenia el rei aquell a vore com podien curar-lo. El miraren de dalt a baix, d'un costat a l'altre. I no sabien què fer-li. Però va anar un savi, el va mirar i va dir: «Se te n'anirà la tristor el dia que et poses la camisa de l'home més feliç del regne.» Aleshores, tots se n'anaren a buscar l'home més feliç del teu regne. I anaren des d'on es ponía el sol fins on eixia, amunt i avall, a buscar l'home més feliç

del regne. I al final el trobaren. I estava davall d'un garrofer, aquell home. I saps què passava? Que aquell home era tan feliç que no portava camisa (BORJA: 2018).

Tots els qui l'escoltàvem, com xiquets, amb la boca oberta, vam fer un silenci expectant. Fins que ell va donar a entendre que el conte era allò: que acabava així i no continuava més. «Que guapo, eh?», va deixar caure, satisfet. I ens va interpel·lar amb la mirada i el somriure.

És evident que ni xiquets ni majorets poden quedar indiferents amb el personatge. Personatge que s'acompanya i es complementa amb uns músics peculiars: els Ma Me Mi Mo Músics. Tots ells, Vicent Millo, Àlvar Carpi, Rafa Solbes i Josep Alcover, connecten i complementen a la perfecció l'esperit Dani Miquel. Mestres de formació («la paraula mestre és molt guapa» diu Dani), cadascun d'ells prové d'una trajectòria musical diferent: jazz, banda, tradicional, música eclèctica. Amb aquestes aportacions li capgiren en alguns casos les cançons originals, una miscel·lània encertada.

El mag de les cançons ha sabut posar-se a la butxaca grans i menuts, eixe és un altre secret del seu èxit. Al seus concerts sap llençar la picardia o la sorna necessària per captar l'atenció dels grans, que es deixen portar i acaben ballant i gaudint com a xiquets. Perquè si una cosa té clara és que els xiquets no són només el futur, els xiquets són els present i no cal deixar res per a demà. «Els xiquets xuplen tot el que diem [...] si un és maleducat és perquè els adults que l'envolten no ha sabut educar-lo» (GISBERT: 2017). «Ens queixem que juguen massa amb les tablets però no són els xiquets qui han fet les tablets, són els majors». La seua idea és jugar a viure. «Caldria una assignatura on ensenyar els xiquets a saber què volen ser de majors».

Una de les seues reivindicacions és l'existència de varietat musical per als xiquets, que els escenaris no estiguen restringits a un sol artista del moment, que puguin gaudir d'estils diversos. Perquè això fóra possible ens caldrien més plataformes de difusió, la manca de mitjans de la qual n'hem parlat. Per existir cal fer discos, perquè no hi ha cap altre accés a la música infantil en valencià si no és comprant-la. Tot i això té clar que, com deia el mestre Joan Blasco, «la nostra cultura, si no la paguem, no ens la pagarà ningú».

Rodamóns teatre, Sonadors de la guaita, Aljub, Mateta de fenoll, Estrombòtics; grups que han configurat el camí fins arribar a Dani Miquel.

El títol d'alquimista musical li ve d'aquell experiment musical nomenat *Triquilisó*, en què es va permetre barrejar sons d'instruments clàssics, tradicionals, medievals, de joguet, reclams, una alquímia sonora. Però el fenomen Dani Miquel no s'acaba amb aquest segell. *La mare carabassera* és el nou projecte que tenia en ment des de fa temps, la unió de tots els dialectes: dos catalans, dos mallorquins i ell. Perquè la llengua és un element per estimar, no per emprar com a arma i amb aquest conjunt cadascú manté la seua identitat mostrant la diversitat com a riquesa.

Tenim un país ple d'històries per contar i cançons per cantar i de totes elles en podem aprendre tant i tant. La seua tasca és continuar el treball que alguns començaren: Enric Valor, Joan Fuster, etc., gent que ens ha fet com a poble. Les rondalles arplegades per Valor no tenen lleons ni tigres, tenen raboses que és el que hi ha a les nostres serres. Tanmateix les seues cançons més actuals estan dedicades a les *espantacriatures* autòctones. Amb col·laboració amb Francesc Gisbert els han tret dels racons foscos de les cambres i després d'aquella *Maria no té por* (2013) ha publicat un disc sencer *De por* (2018), en què encantades, la quarantamaula, el butoni, els greixets, l'home dels nassos, els dimoni xicotet, mumorotes i la bolangera ballaran amb tots nosaltres.

La seua jugada és intentar educar els xiquets i xiquetes des de la igualtat, amb aquesta fórmula tan simple ha aconseguit guanyar-se l'estima de diverses generacions. La seua contribució a la normalització lingüística és segurament incalculable, quants són els casos de persones que han après valencià cantant les seues cançons. I tot, amb alegria, la que reparteix contínuament mentre comparteix la seua música. Ningú s'haguera imaginat en aquell intent de publicació del *Musiqueries* roig, que el món editorial no li va voler publicar (GISBERT: 2017), fins que Andana, acabada de nàixer, s'hi va arriscar, que aquest fenomen arribaria tan lluny. La clau: creure en un mateix. Com ell diu, «ens hem de creure allò que fem i jo sempre he volgut ser professional de la cultura popular». *Amb un cel blau per sostre, un mar sovint tan seré i un món redó i preciós*, què més podem voler?

BIBLIOGRAFIA

- AL TALL (1980): *Som de la Pelitrúmpeli*. Alboràia: Picap.
- BALDÓ, Àngela *et al.* (2013 [1985]): *Al trencall del maror*. La Vila Joiosa: Associació santa Marta - Llinars Impressors.
- BATALLER, Alexandre (2015): «L'arxiu del taller de música popular. Una aportació al repertori musicològic valencià des d'un projecte de recerca escolar», en VERGÉS, Àngel i Vicent VIDAL (eds.): *Etnopoètica: arxius i materials inèdits*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 13-25.
- BERTOMEU (2015): *Sensacionari*. Alzira: Bromera.
- (2016): *El pirata pataxula*. Picanya: Edicions del Bullent.
- BORJA I SANZ, Joan (2015): *Sotavent. Cançoner popular d'Altea*. Altea/Alacant: Universitat d'Alacant-Ajuntament d'Altea-Aila Edicions.
- (2016): «Canpop i Anapop: bases de dades en línia per a la difusió i la investigació etnopoètica», *Revista d'etnologia de Catalunya* 41, 67-78.
- (2018): «El conte de la felicitat», *Café del temps, Alicante plaza* (17/03/2018).
- CALERO, Inés (2016): «La música infantil vol fer-se major», *El Mundo* (05/06/2016).
- CANO I SERVER, Francesca (2015): «Com Sona l'ESO: un exemple del tractament de la llengua i la literatura des de l'àrea de música dins del concepte d'ensenyament integral», *Ítaca. Revista de Filologia* 6, 51-70.
- CASTELLÓ DE LEÓN, Alicia (2014): «Recull etnopoètic de Mutxamel: recopilació i aprofitament didàctic», TFG de la Facultat d'Educació de la Universitat d'Alacant, dirigit per Joan Borja.
- Entrevista amb Paco Muñoz a la fira del llibre 2017 <https://www.youtube.com/watch?v=xFD8ZgYfopI&feature=youtu.be>
- FRECHINA, Josep Vicent (2016): *Bressolant. El llibre de les cançons de bressol*. Algemesí: Andana.
- FRITZ, Simon (1987): «Towards an aesthetic of popular music», en Richard Leeper i Susan McClary (eds.), *The politics of composition*,

- performance and reception*, Cambridge, Cambridge University Press, 133-172.
- GISBERT (coord.) (2017): «La música i la cançó a l'aula i a casa», en *Escriu-me. L'art de narrar*. Alzira: Bromera, 83-91.
- GISBERT (2017b): «El fenomen Dani Miquel», *La Veu* (12/01/2017).
- (2017c): «La nova música infantil», *La Veu* (25/04/2017).
- (2017d): «Entrevista a Josep Alcover», *La Veu* (18/07/2017).
- LACÁRCEL, Josefa (2003): «Psicología de la música y emoción musical», *Revista Educatio* 20-21, 213-226.
- LLUCH, Enric (2017): *Paco Muñoz, l'home de la guitarra*. Picanya: Bullent.
- MIQUEL, Dani (2005): *Triquilisó*. Algemesí: Soniart Produccions.
- (2010): *Musiquerías*. Algemesí: Andana.
- (2012): *Més musiquerías*. Algemesí: Andana.
- (2015): *Musiquerías. De Vinarós a Oriola el país vola!*. Algemesí: Andana.
- (2016): *A nadal un pas de pardal*. Algemesí: Soniart produccions-Andana.
- (2017): *Cantem amb Dani Miquel*. Alzira: Bromera.
- (2018): *De por*. Algemesí: Andana.
- MUÑOZ, Abelard (2013): «Carraixet, l'oxigen de la música popular», *La Veu* (16/09/2013).
- MUÑOZ, Paco (1986): *Paco Muñoz canta per als xiquets*. PM Produccions.
- RICO, Lolo (1994): *El buen telespectador*. Madrid: Espasa Hoy.
- SANSALVADOR, Just (1998): *Cançons de Cocentaina I*. Cocentaina: Centre d'Estudis Contestans-Institut de Cultura Juan Gil-Albert.
- TORRENT, Vicent (2007): «Tres classificacions del repertori d'Al Tall», en Joan BORJA (dir.): *Al Tall, 35 anys. Música valenciana i mediterrània de base tradicional*. Alacant: Universitat d'Alacant.
- VALOR, Enric (2007): *La rabosa i el corb*. Picanya: Bullent.